

Језик данас

НОВА СЕРИЈА

ГЛАСИЛО МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА КУЛТУРУ УСМЕНЕ И ПИСАНЕ РЕЧИ

САДРЖАЈ

			Норма
			Рада Стијовић
			<i>Чија је Госпођица?</i> <i>(о њосесивном генијиву)</i> 1
			Предлози
			Душка Кликовац
			<i>О обележавању ујравног зговора</i> <i>наводницима</i> 4
			Рада Стијовић
			<i>Како се обраћамо у њисму</i> 12
			Осветљавања
			Ивана Лазић Коњик
			<i>Изазови савремене лексикографије:</i> <i>краудсорсинг и ошворени речници</i> 14
			Владица Стоканић,
			Милица Божић Синчук
			<i>Подела речи на крају реда – камен</i> <i>спошницања у језичкој љракси</i> 18
			Драгана Савин
			<i>Пољопривредна стирка и најчешће</i> <i>грешке у њисању</i> 22
			Маријана Ђукић
			<i>О синонимском односу лексема друг и</i> <i>пријатељ</i> 25
			Александра Јовановић
			<i>О неким необичним ујошребима глагола</i> <i>доћи (Он ми дође брат од стрица / То му</i> <i>дође субота)</i> 30
			Мали савети 37
			<i>Одлуке Одбора за стандардизацију</i> <i>српског језика</i> 40
			Писци о језику 43

УРЕДНИЦИ
Академик ИВАН КЛАЈН (1997–2005)
Др РАДА СТИЈОВИЋ (2014–)

УРЕДНИШТВО
Др РАДА СТИЈОВИЋ (главни и одговорни уредник)
Др РАЈНА ДРАГИЋЕВИЋ
Др РАДОЈИЦА ЈОВИЋЕВИЋ
Др ДУШКА КЛИКОВАЦ
Др ВЕСНА ЛОМПАР
Др МАТО ПИЖУРИЦА
Мр ОЛГА САБО
МИЛОРАД ТЕЛЕБАК
Академик МИЛОСАВ ТЕШИЋ

Језик данас

Адреса Уредништва: 21000 Нови Сад, ул. Матице српске бр. 1
Телефон: 021/420-199, лок. 265
Издавач: Матица српска
Цена: 200,00 динара

Технички секретар
Кашарина Сунајко

Коректор
Тајјана Пивнички Дринић

Технички уредник
Вукица Туцаков

Корице

Оскар Шћефан

Компјутерски слог
Владимир Вајић, ГРАФИТ, Петроварадин

Штампа
САЈНОС, Нови Сад

Језик данас на интернету:
www.maticasrpska.org.rs/jezik-danas
e-mail: ksunajko@maticasrpska.org.rs

Рукописи се не враћају

Министарство културе и информисања Републике Србије
финансијски је помогло штампање овог гласила Матице српске

СIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад
808

ЈЕЗИК данас : гласило Матице српске за културу усмене и писане речи / главни и одговорни уредник Рада Стијовић. – 1997, бр. 1-2005, бр. 21/22 ; Н. с. Год. 1 (10), бр. 1/2 (2014)– . – Нови Сад : Матица српска, 1997–. – 24 cm

Тромесечно.

ISSN 0354-9720 = Језик данас
COBISS.SR-ID 126253063



НОРМА

Рада Смијовић

ЧИЈА ЈЕ ГОСПОЋИЦА? (О ПОСЕСИВНОМ ГЕНИТИВУ)

У српском језику се посесивност, припадање некоме или нечему исказује присвојним (посесивним) придевом (*Марина мајка, Андрићева „Госпођица“*, *бакин колач, очев сајт, краљева гарда* и сл.) или присвојним (посесивним) генитивом (*мајка лејџе Маре, „Госпођица“ Иве Андрића, сат мога оца, гарда краља Пејтра* и сл.). Јасно су разграничене ситуације у којима ће се употребити придев од оних у којима ће се употребити генитив и ова два облика најчешће нису замењива.

У природи српског језика је да се посесивност изражава присвојним придевом кад год је то могуће. Рећи ће се: „Видео сам *Пејрову кућу*”, а не „Видео сам *кућу Пејра*”; „Наследио сам *очев сајт*”, а не „Наследио сам *сајт оца*”. Навешћемо зато оне случајеве у којима се мора употребити генитив.

Прво, ако уз име појма коме нешто припада стоји нека одредба (атрибут, апозиција, односна реченица) и није могуће од њега направити присвојни придев, мора се употребити генитив: „То је *мајка лејџе Маре*”; „Пратио га је *лик жене коју је волео*”; „То је *кајуџи Луке, нашег домара*”. Ако би се одредбе изоставиле, присвојни придев од поменутих именица био би могућ и у посесивној конструкцији једино оправдан: *Марина мајка, Лукин кајуџи, ауџорово име* и сл.

Друго, генитив се мора употребити и онда када се истовремено наведу име и презиме онога коме нешто припада: „Госпођица” *Иве Андрића* (али: *Андрићева „Госпођица“*), поезија *Пејра Пејровића Њеџоца* (али: *Њеџоцева поезија*) итд.

Често се поставља питање да ли се у оваквим ситуацијама, када се исказује припадање дела неком аутору, мора употребити беспредлошки генитив – „Госпођица” *Иве Андрића*, или је дозвољен и генитив с предлогом

од – „Госпођица” од *Иве Андрића*. Сасвим су регуларне обе конструкције: „Госпођица” *Иве Андрића* и „Госпођица” од *Иве Андрића* (тако и: „Нечиста крв” од *Боре Сijanковића*, „Житије Стефана Немање” од *Светиоџ Саве* итд.). Норма дозвољава да се употреби генитив с предлогом *од* и када уз презиме не стоји име аутора: „Веома ми се допала ‘Госпођица’ од *Андрића*”, „Живот Светог Саве” од *Доментијана* итд. (мада је чешће и уобичајеније: „Веома ми се допала *Андрићева* ‘Госпођица’”, *Доментијанов* „Живот Светог Саве” итд.).

Старије граматике наводе и примере типа: „То је одело од *моџа друџа*”, „Ово је кућа од *моџа сѝрица*”, „Капетан од *ѝе лађе* звао се Нептун” (Љ. Ненадовић, *Писма из Немачке*, 35), али кажу и да су „ишчезли из савременог језика” (СТЕВАНОВИЋ: 226–227).¹ Новији нормативни приручници их не доносе (ПИПЕР и др., ПИПЕР и КЛАЈН). Како се они још увек не осећају сасвим необичним, не треба журити са нормативним дисквалификацијама.

Посесивни генитив с предлогом *од* могућ је и када се њиме казује однос дела према целини, али када се ради о интегралним деловима предметних објеката (не и људског тела): нога од стола, поклопац од кутије (не: рука од човека).

Од презимена на *-ски* не изводе се присвојни придеви, зато се таква презимена, за исказивање посесивности, морају ставити у генитив: *Улица Чернишевскоџ*, а не *Чернишевскијева улица* (али: *Њеџошева улица*, *Досѝојева улица*, кад придеви нису од презимена на *-ски*), *романи Досѝојевскоџ*, а не *Досѝојевскијеви романи* (али: *Пушкинова ѝоезија*, *Маѝавуљеѝе ѝриѝоѝеѝе* и сл.).

Присвојни генитив једино је могућ и онда када је име појма коме нешто припада у множини: „*Деѝињсѝѝво малишана*”² било је безбрижно”; „*Живоѝи сѝановника* нису више угрожени”; „Представљена су *дела ѝсаца и сликара*”.

Само су наизглед замењиви примери типа *женин осмех* и *осмех жене*, *дирекѝоров ауѝорѝиѝеѝи* и *ауѝорѝиѝеѝи дирекѝора*, *ѝријаѝељеѝа ѝодрѝка* и *ѝодрѝка ѝријаѝељеѝа*. И придевске и генитивске конструкције су овде језички ваљане, али се не могу замењивати, јер носе у себи различита значења. Придевске конструкције означавају конкретну, одређену особу, а генитивске говоре уопштено: *дирекѝоров ауѝорѝиѝеѝи* је ауторитет директора кога знамо или о коме говоримо („Директоров ауторитет је спасио колектив од расула”), а *ауѝорѝиѝеѝи дирекѝора* је ауторитет директора уопште, било ког

¹ Разумљиво, у неким ситуацијама овакав генитив није могућ. У реченици: „Добио сам одело од *моџа браѝа*” није јасно да ли је реч о братовом оделу или о оделу као о братовом поклону.

² На последње *а* у *малишана* и *становника* ставити генитивни знак.

директора („Ауторитет директора је неопходан за функционисање једног предузећа”).

У свим ситуацијама осим наведених треба употребљавати присвојни придев за исказивање посесивности.

Л и т е р а т у р а :

Предраг ПИПЕР и др., *Синтакса савременог српског језика : његова реченица*, Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига, Нови Сад: Матица српска, 2005, 144–145.

Предраг ПИПЕР и Иван Клајн, *Нормативна граматика српског језика*, Нови Сад: Матица српска, 2014, 339–340.

Михаило СТЕВАНОВИЋ, *Савремени српскохрватски језик II*, Београд: Научна књига, 1974.

Рада Стијовић

Институт за српски језик САНУ, Београд

rada.stijovic@isj.sanu.ac.rs

